Unitat didàctica

La inseguretat econòmica i el gènere:
les dones són més vulnerables que els homes?

CC BY NC ND

Dossier per a l'alumnat

Simbologia emprada

Debat

Projectar a Pantalla

Qüestionari paper

Revisar Premsa

Material pel docent

Material per l'alumnat

Sessió 1:

Què és la vulnerabilitat social?

En aquest apartat introductori es presenten els conceptes clau per a comprendre la relació entre treball no estàndard i inseguretat econòmica. El principal objectiu és familiaritzar els alumnes amb els conceptes relacionats amb la inseguretat econòmica: treball assalariat, treball no estàndard i estat del benestar.

L'apartat es basa en un debat, en el qual l'alumnat desenvolupa a poc a poc el concepte d'inseguretat econòmica a partir del concepte de treball. Aquest apartat ofereix material de discussió que pot ser ensenyat a l'aula. / Conceptes clau: estat del benestar, treball no estàndard, inseguretat econòmica.

Conceptes Clau

1. Estat del benestar

L'estat del benestar està format per part de tot el complex de polítiques públiques que són dirigides al manteniment del benestar de cada ciutadà. La ciutadania social és el concepte que resumeix tots els drets socials que estan connectats a l'estatus de ciutadà: accés al subsidi de desocupació, pensions, baixa maternal, baixa per malaltia. L'estat del benestar intervé quan l'individu (o la família) no pot garantir el seu propi benestar a través de la participació en el mercat laboral.

2. Treball

Definit com l'activitat mental o manual aplicada a recursos materials o simbòlics. Característiques:

⇒ *Implica una remuneració per la persona.*

⇒ *Està enfocat a la producció de béns materials (agricultura o indústria) o a la provisió de serveis (sector terciari)*

⇒ *Dona a la persona que ho exerceix un reconeixement social i personal.*

3. Treball no estàndard

La desregulació del contracte laboral ocorreguda en els últims anys posa en dubte la capacitat de la persona per garantir el seu propi benestar a través del seu treball, perquè la seva activitat laboral és massa fragmentada (a causa de la temporalitat), perquè no s'aconsegueix treballar el nombre d'hores desitjades (a causa del temps parcial), perquè el que es guanya no és suficient per a cobrir les necessitats quotidianes (a causa del baix salari).

Material complementari

Pel·lícula: I, *Daniel Blake* de Ken Loach (2016)

La història d'un obrer que es troba sense possibilitat de treballar en els últims anys de la seva vida a causa d'un infart es creua amb una mare soltera. Els dos s'enfronten a l'estat del benestar britànic per a aconseguir els seus drets de ciutadans.

Activitat 1:

1A/ Debat preliminar: Què és el treball?

Et mostrem l'evolució des del treball obrer en cadena de muntatge cap al treball de servei, individualitzat, precari i de plataforma.

Analitza: qui són els treballadors involucrats en cada tipus de treball?
diferenciat per gènere, classe social, nivell educatiu i origen migrant.

PORT DE BARCELONA (1910-1939)

Ibiza Nº1
IBIZA

amazon.co

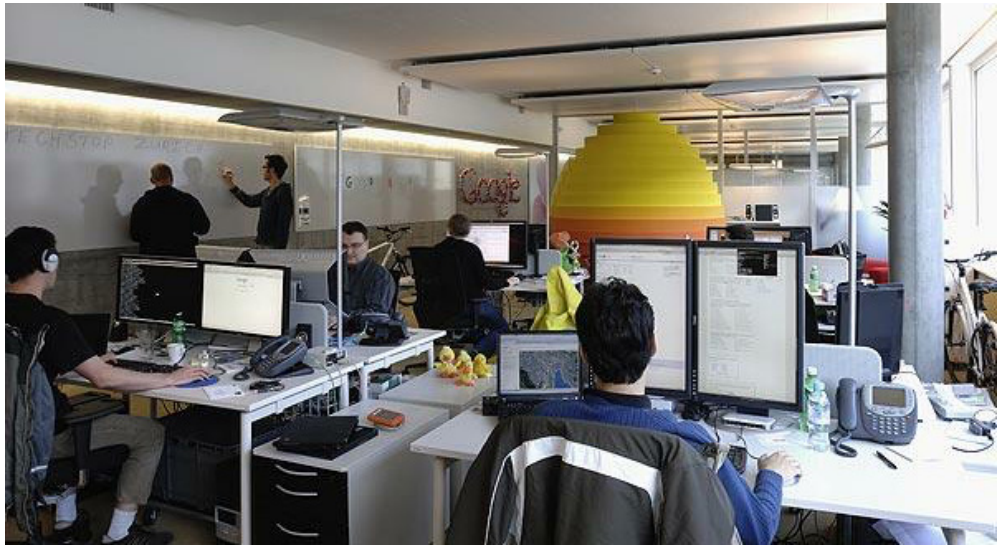

deliveroo
NO RODAMOS, SI POR HORAS NO SE COBRA
DELIVEROO EXPLOTA
NOS

FUERA UBER!!!

Google

1B/ Treball i polítiques socials

El treball és una mercaderia particular, perquè amb el treball s'aconsegueix l'accés a l'estat del benestar.

Hi ha tres tipus de polítiques socials:

1

Polítiques de seguretat social:

tots els ciutadans/es accedeixen a aquestes polítiques perquè parteixen dels drets socials de ciutadania.

2

Polítiques d'assistència social:

són polítiques dirigides **als que estan en risc d'exclusió social**, per accedir a elles s'ha de demostrar que existeix una necessitat específica de la família o de l'individu.

3

Polítiques de garantia social:

són polítiques que **protegeixen a la persona** dels esdeveniments accidentals que poden impedir la seva participació laboral.

1C/ Treball no estàndard

Societat postindustrial: el treball està més enfocat a l'entrega dels serveis que a la producció de mercaderies. Significa també que per adequar-se al nou ritme de treball (no només dirigit per la cadena de muntatge, sinó per les necessitats dels clients) és necessari que el treball sigui flexibilitzat.

El resultat és una **desregularització** general del treball, que passa d'un contracte estàndard (temps complet, permanent i dependent) a un contracte no-estàndard (a temps parcial, temporal i autònom).

Els serveis que requereixen més treball són els serveis de **baix nivell de qualificació**.

1D/ Inseguretat econòmica

Pobresa

≠

Inseguretat econòmica

La inseguretat econòmica és la dificultat d'un individu o d'una família de fer front a les seves necessitats quotidianes.

No significa estar en una condició de pobresa, significa estar en una condició d'estrès econòmic i de dificultat a pagar les despeses quotidianes i bàsiques

Activitat a casa. El treball precari a la premsa

a. Tria/eu un diari d'importància nacional i de diferent orientació política (ex. El País, El Mundo, La Vanguardia, El Diario.es, ABC, El Periódico, etc.) i revisa/eu els articles publicats en l'última setmana sobre la precarietat laboral.

b. Tria/eu l'article que et/us sembli més rellevant i intenta/eu respondre les següents preguntes:

La precarietat laboral

- Quin tipus de treball és considerat com a precari?	Revisar si és un treball: 1. Temporal 2. Temps parcial 3. Autònom
- Quines són les persones afectades?	Revisar: 1. Gènere 2. Edat 3. Origen
- Quantes són les persones afectades i com es distribueixen territorialment?	Revisar: 1. Ciutat vs. Perifèria 2. Comunitats

Causes i conseqüències

- Quines són les causes plantejades a l'article?
- Quines són les conseqüències per a les persones involucrades?

Les solucions

- Quins tipus de mesures es plantegen per solucionar aquest problema?
- Quines solucions proposaries tu?

Sessió 2:

Treball no estàndard i gènere

En aquest apartat es presenten els conceptes claus per a comprendre la relació entre treball no estàndard i gènere. El principal objectiu és familiaritzar l'alumnat amb els conceptes relacionats amb la desigualtat de gènere en el mercat laboral: treball assalariat i treball no remunerat, segregació de gènere, bretxa salarial.

L'apartat comença debatent els articles proposats pels estudiants en la premsa nacional i mostrant dades sobre homes i dones en l'àmbit nacional facilitades per l'Institut Nacional d'Estadística (INE)

Aquest apartat ofereix material de discussió que pot ser mostrat a l'aula.

Conceptes clau

1. Treball no remunerat

És el treball necessari per a la reproducció social de les famílies: inclou la cura dels membres dependents (com a nens, discapacitats i majors en condició de dependència). Aquest treball no és remunerat i és un tipus de treball que exerceixen molt majoritàriament dones.

2. Segregació de gènere

La *segregació horitzontal* ocorre quan un tipus de treball (una ocupació) està desproporcionadament desenvolupat per un únic gènere. Exemple: el personal de neteja d'hotels generalment són dones i entre els bombers la majoria són homes.

La *segregació vertical* ocorre quan un gènere (generalment el masculí) ocupa desproporcionadament les posicions de jerarquia més altes (i, per tant, de major prestigi) en una empresa o en l'administració pública. Implica que les feines de mandat, responsabilitat i gestió són ocupades més per homes que per dones. Exemple: la major part de les persones que donen classe a les escoles són dones (mestres) però és molt habitual que siguin homes els directors de les escoles.

3. Bretxa Salarial

La bretxa salarial és la diferència de sous patida per part de les dones i a favor dels homes.

Material complementari

Pel·lícula: *Roma*, d'Alfonso Cuarón (2018)

La història d'una família de dones de diferents classes socials a la ciutat de Mèxic dels anys 70. Mostra diverses formes de treball no remunerat i com les classes més riques poden descarregar les feines domèstiques a classes socials inferiors. Però aquesta forma de treball segueix sent femenina, igualment quan el treball és remunerat.

Conceptes clau: Treball no remunerat, segregació de gènere, classe social.

2A / Debat preliminar:

Com parla la premsa nacional de la precarietat laboral a Espanya?

2B / Les funcions socials / La família

Les funcions socials de les societats són resumides pels conceptes de producció i reproducció social.

Per tal d'assegurar un futur sostenible a l'estat del benestar, no només cal produir els recursos necessaris per a finançar les polítiques socials (producció); també cal assegurar la presència de noves generacions que puguin treballar en el futur (reproducció).

2C / El treball no remunerat

La quantitat de treball no remunerat depèn de la composició familiar

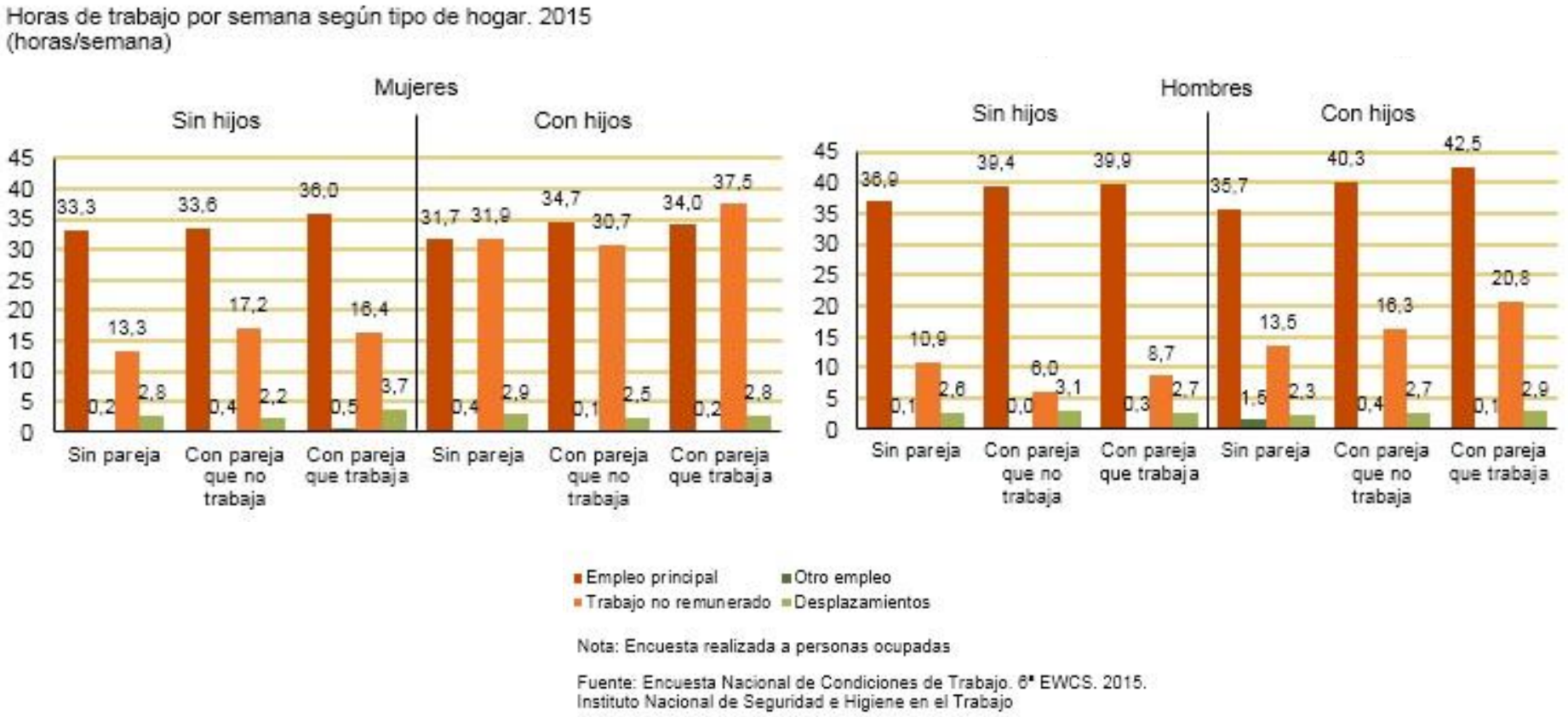

Font:
http://www.ine.es/ss/Satellite?L=es_ES&c=INESeccion_C&cid=1259925472488&p=1254735110672&pagename=ProductosYServicios%2FPYSLayout&param1=PYSDetalle&param3=1259924822888

2D / Treball no remunerat vs. Mercat laboral

El compromís que les dones tenen amb el treball no remunerat té conseqüències en el tipus de compromís que estableixen amb el mercat laboral.

La primera conseqüència és que elles treballen menys fora de casa per a poder conciliar l'augment del treball no remunerat que han de fer per les famílies.

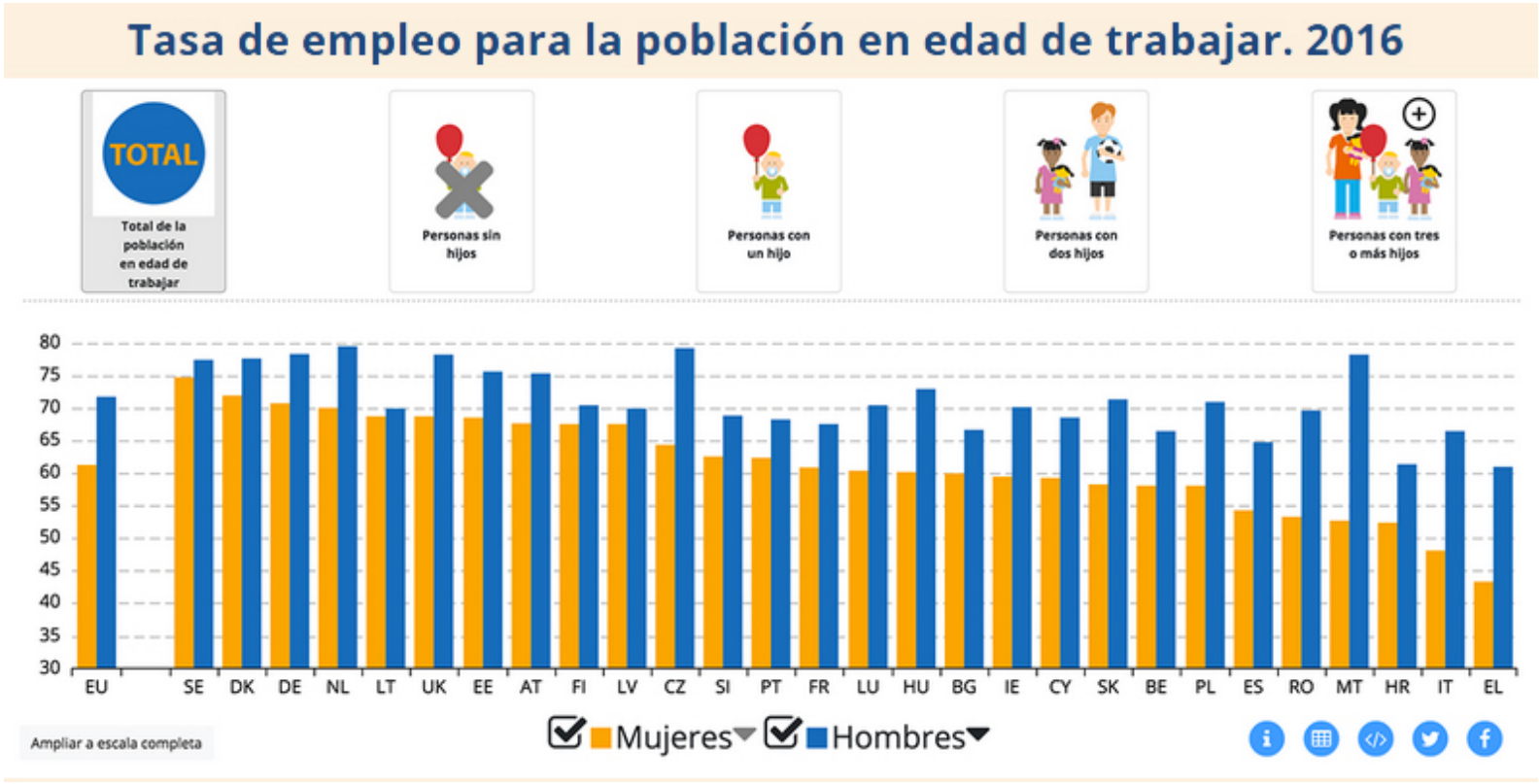

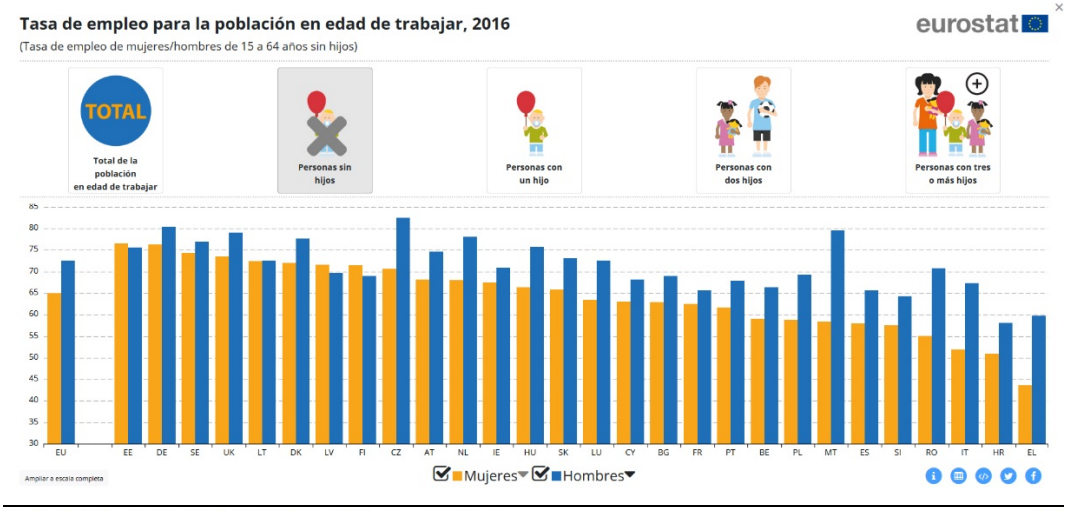
Tasa de empleo para la población en edad de trabajar, 2016
eurostat
(Tasa de empleo de mujeres/hombres de 15 a 64 años sin hijos)
TOTAL
Total de la población en edad de trabajar
Personas sin hijos
Personas con un hijo
Personas con dos hijos
Personas con tres o más hijos
EU EE DE SE UK LT DK LV FI CZ AT NL IE HU SK LU CY BG FR PT BE PL MT ES SI RO IT HR EL
Ampliar a escala completa
Mujeres
Hombres

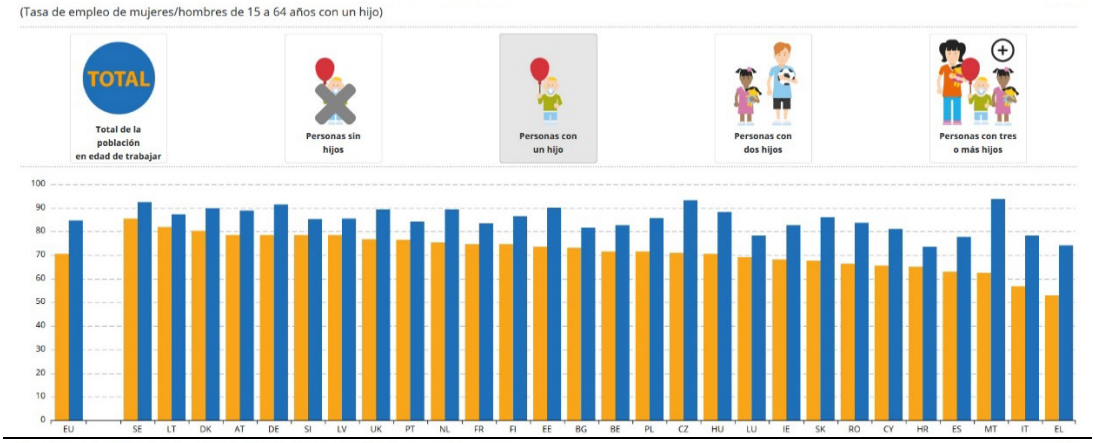
(Tasa de empleo de mujeres/hombres de 15 a 64 años con un hijo)
TOTAL
Total de la población en edad de trabajar
Personas sin hijos
Personas con un hijo
Personas con dos hijos
Personas con tres o más hijos
EU SE LT DK AT DE SI LV UK PT NL FR FI EE BG BE PL CZ HU LU IE SK RO CY HR ES MT IT EL

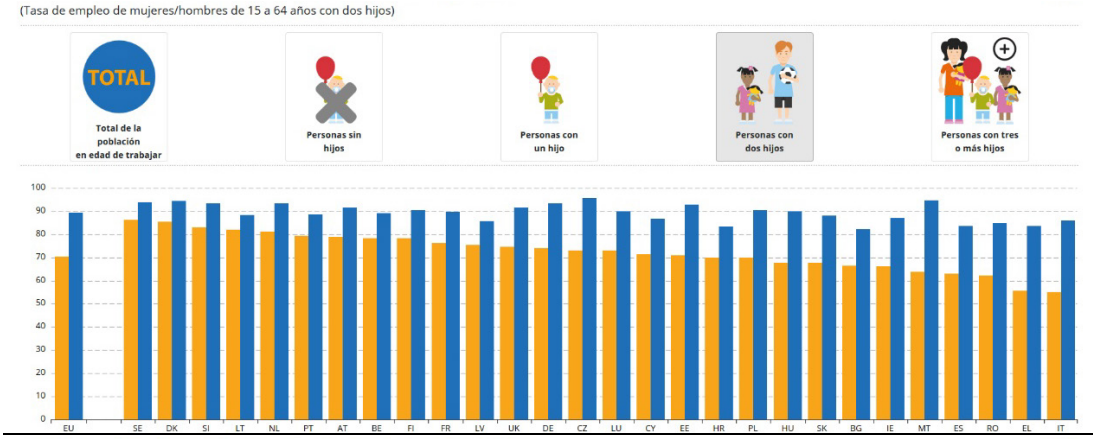
(Tasa de empleo de mujeres/hombres de 15 a 64 años con dos hijos)
TOTAL
Total de la población en edad de trabajar
Personas sin hijos
Personas con un hijo
Personas con dos hijos
Personas con tres o más hijos
EU SE DK SI LT NL PT AT BE FI FR LV UK DE CZ LU CY EE HR PL HU SK BG IE MT ES RO EL IT

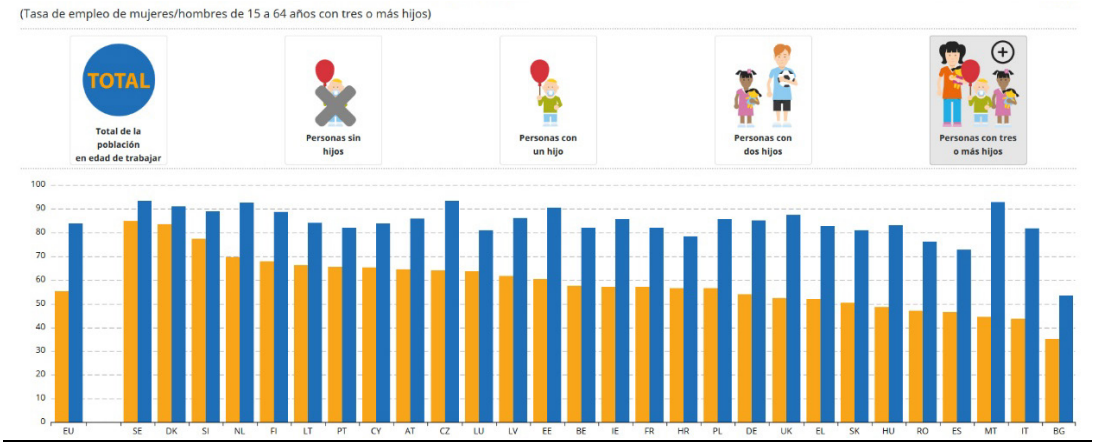
(Tasa de empleo de mujeres/hombres de 15 a 64 años con tres o más hijos)
TOTAL
Total de la población en edad de trabajar
Personas sin hijos
Personas con un hijo
Personas con dos hijos
Personas con tres o más hijos
EU SE DK SI NL FI LT PT CY AT CZ LU LV EE BE IE FR HR PL DE UK EL SK HU RO ES MT IT BG

CV
Send
NEWS
JOB
Paro
¿Quien tiene la tasa más alta?
% de la población activa
8,7 %
UE
Estados miembros en los cuales
las mujeres
tienen una tasa de paro más alta
Estados miembros en los cuales
los hombres
tienen una tasa de paro más alta
8,4 %
UE

2E / Bretxa salarial

https://www.ine.es/prodyser/myhue17/images/pdf/WomenMenEurope-DigitalPublication-2017_es.pdf?lang=es

Activitat a casa.
La diferència de gènere en el treball no remunerat

A classe és possible elaborar un qüestionari. L'alumnat pot fer una pluja d'idees sobre preguntes a plantejar als pares i mares a partir de la definició dels objectius del qüestionari.

Cada alumne/a entrevista els seus pares. En aquesta entrevista es pregunta com els pares s'han organitzat per a la seva cura quan tenia entre 0 i 10 anys.

L'objectiu

de l'entrevista és comprendre qui ha estat involucrat en la cura de l'infant, si hi ha altres persones de la família implicades (ex. els avis), si hi ha hagut persones externes a la família (cangurs) o si l'alumne ha assistit a un servei de cura infantil (escola bressol). El més important per a l'alumnat és investigar el gènere de les persones involucrades en la cura infantil.

Un segon objectiu

és investigar quin tipus de tasques es dividien mare i pare. Exemples: qui preparava el dinar? Qui s'ocupava de fer les compres? Qui netejava l'habitatge? Qui gestionava els diners de la llar? Qui jugava amb els nens? Qui s'encarregava de decidir les activitats extraescolars? Qui gestionava l'anada i tornada d'aquestes activitats? Com ha canviat la divisió entre gèneres al llarg dels anys?

Un tercer objectiu

de l'entrevista és comprendre si el treball no remunerat de la cura dels fills ha tingut repercussions (i quins) sobre la vida laboral de la mare, sobretot si ella ha hagut de deixar de treballar, ha hagut de reduir les seves hores o ha hagut de renunciar als seus objectius de carrera professional.

Una vegada recollides les dades de l'enquesta és possible treballar amb elles a classe: introducció de les dades en Excel, anàlisis de dades, elaboració de gràfics i taules, interpretació…

Sessió 3:

Inseguretat econòmica als països d'Europa

En aquest apartat es presenten els resultats de VINE, mostrant com el fenomen de la inseguretat econòmica canvia en funció de diferents grups socials i del tipus de treball. Prestarem particular atenció a la dimensió de gènere i a com el treball no estàndard influeix en la inseguretat econòmica de les llars.

L'apartat comença comentant les entrevistes fetes pels estudiants. L'objectiu és posar en evidència que la diferència de gènere en el mercat laboral és una conseqüència de la diferència de gènere en el treball no remunerat. A continuació, es mostrarà que el treball no estàndard és una de les causes de la inseguretat econòmica.

L'apartat es basa en material gràfic original del projecte VINE. Aquest apartat ofereix material de discussió que pot ser mostrat a l'aula.

Conceptes Clau

1. Benestar

Les llars que estan en condició de benestar són les llars que tenen una renda superior a 60% de la renda mitjana i no tenen dificultat per pagar les seves despeses.

2. Inseguretat Econòmica

Les llars que estan en condició d'inseguretat econòmica són llars que tenen una renda superior al 60% de la renda mitjana, però tenen dificultat en assegurar un benestar econòmic. Significa que no sempre aconsegueixen pagar les despeses, que tenen dificultat per arribar a final de mes o que no tenen suficients diners estalviats per fer front a una despesa imprevista. Oficialment no són considerats pobres.

3. Pobresa

Les llars que estan en condició de pobresa són llars que guanyen menys del 60% de la renda mitjana. És una pobresa relativa, significa que canvia segons el context, ja que la mitjana de la renda varia en cada ciutat o país. Així és com els instituts estadístics com ara INE o EUROSTAT mesuren la pobresa en els països europeus.

Material complementari

Sèrie Televisiva: *Atlanta*, de Donald Glover (2016)
La sèrie explica la vida quotidiana d'un pare separat, sense feina estable i sense casa, que viu en una condició d'inseguretat econòmica i que aconsegueix sortir d'aquesta situació gràcies a la música rap.

Conceptes clau: pobresa, inseguretat econòmica, treball no estàndard

Debat preliminar: Com em van cuidar els meus pares?

Debat en grups de 4 o 5 persones els resultats de les entrevistes i després de la discussió obrirem un debat general a tota la classe.

Infografia:

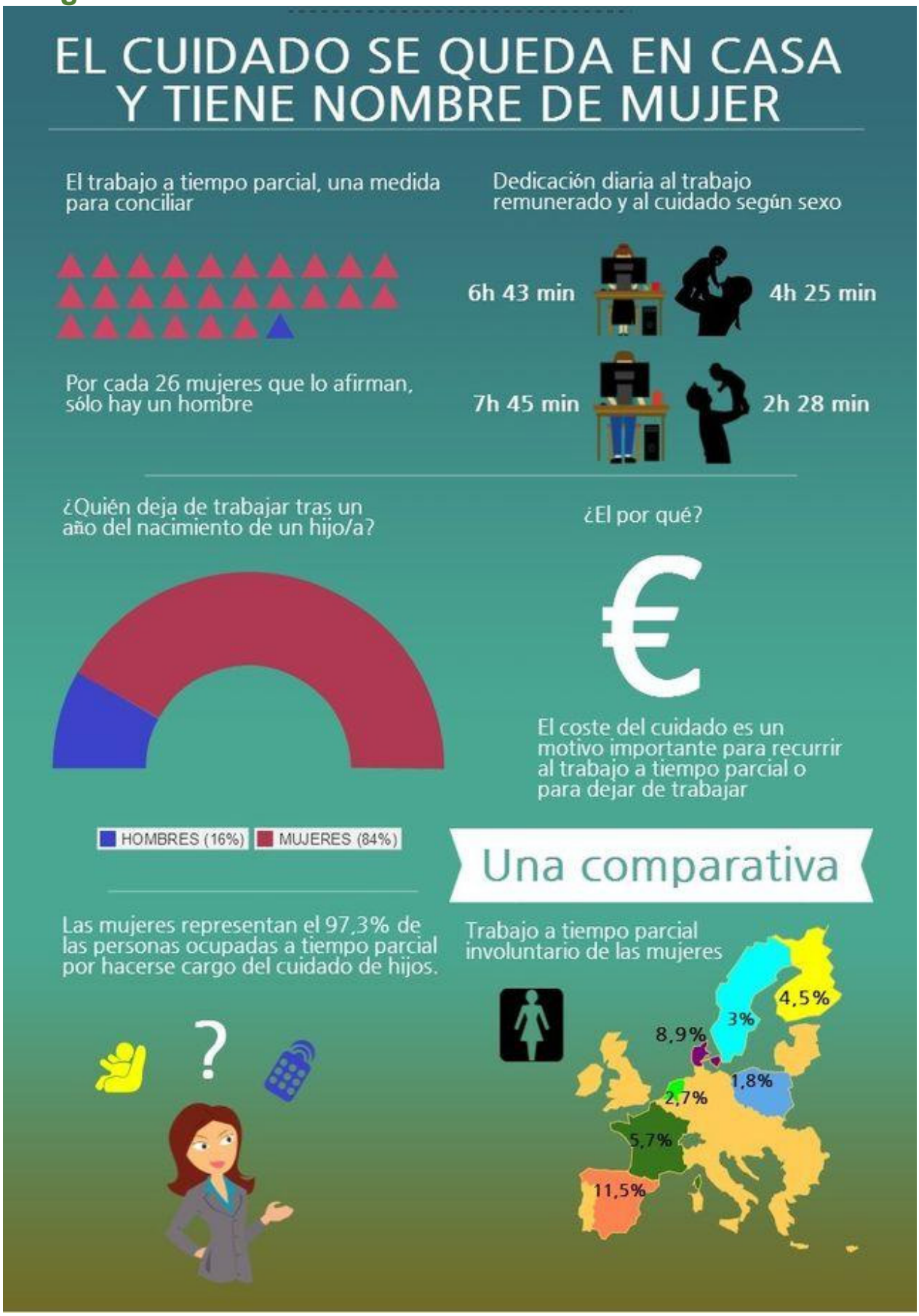

https://www.eldiario.es/agendapublica/impacto_social/GRAFICO-Cuidado-queda-nombre-mujer_0_231327075.html

3A / La inseguretat econòmica als països d'Europa

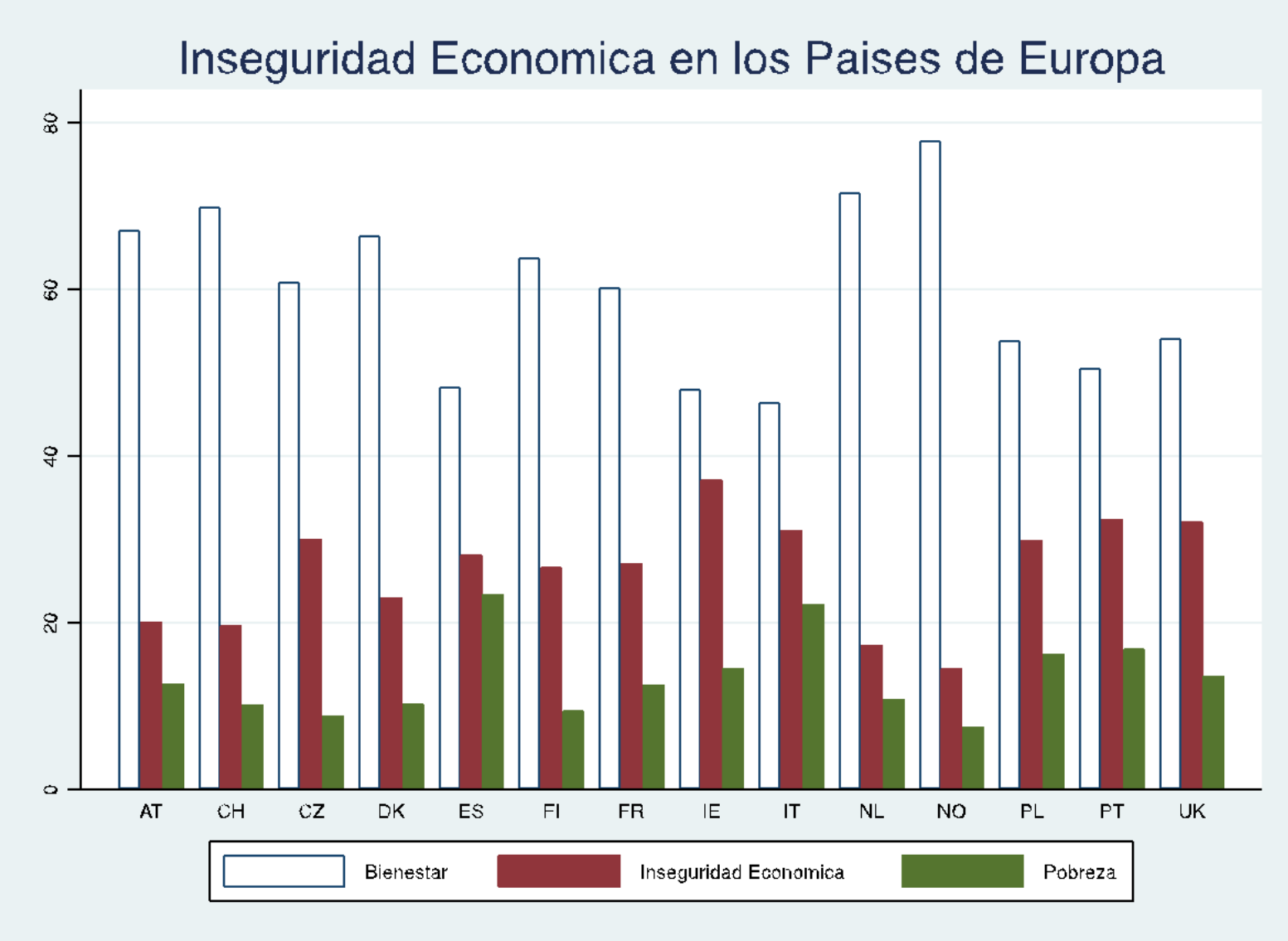

3B/ La inseguretat econòmica canvia per tipus de família

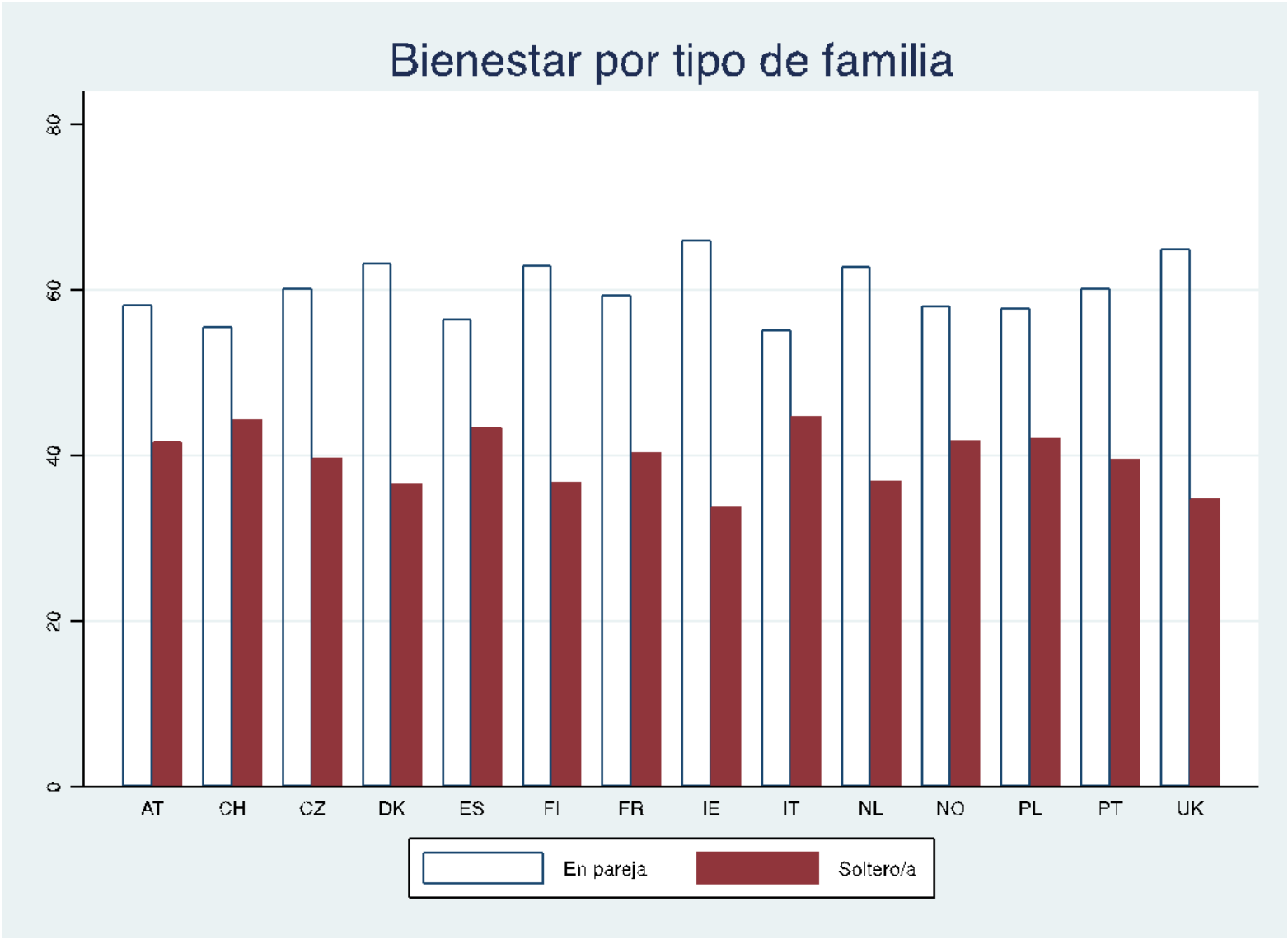

3C/ La inseguretat econòmica canvia per gènere

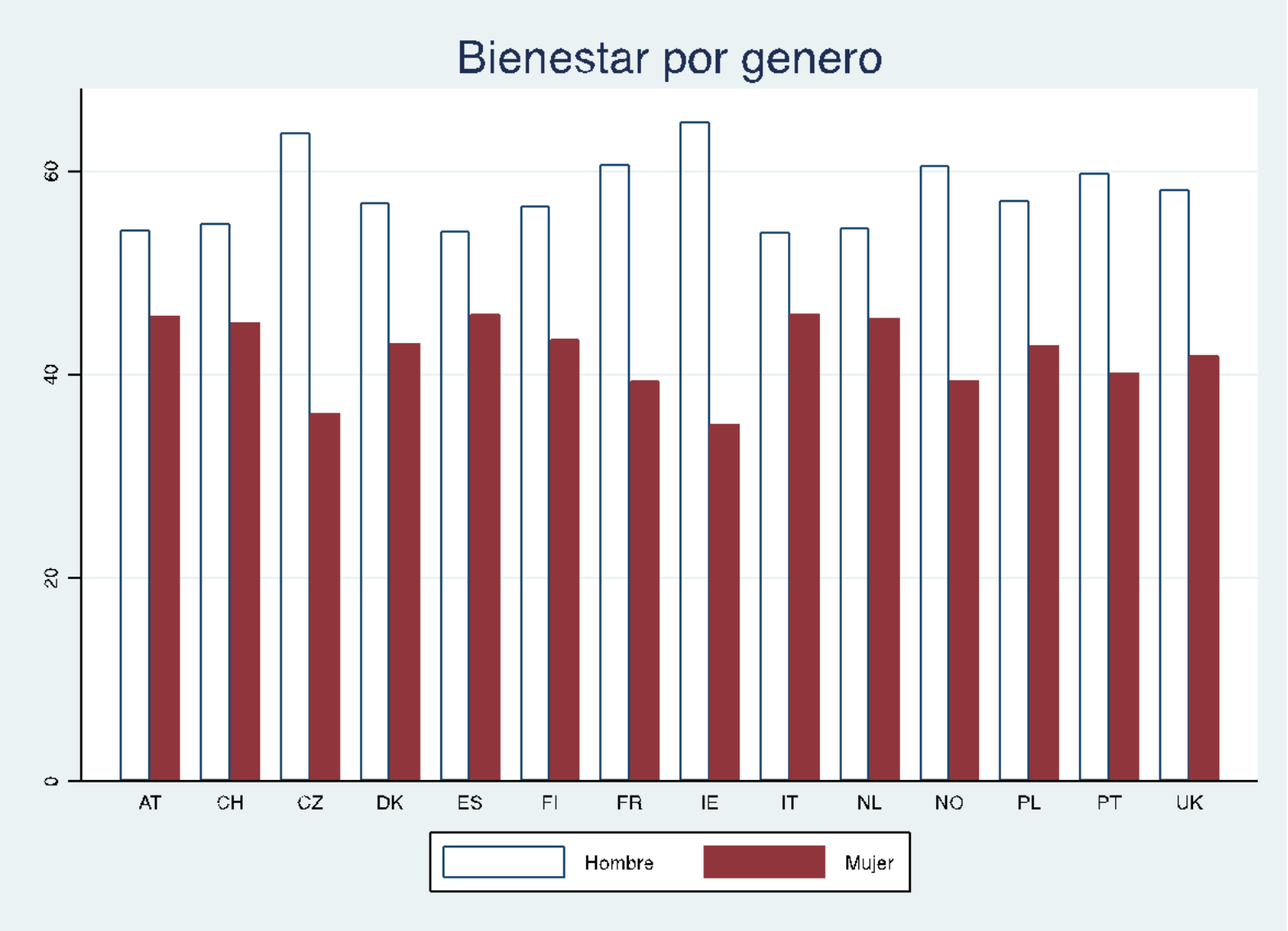

3D/ La inseguretat econòmica a Espanya

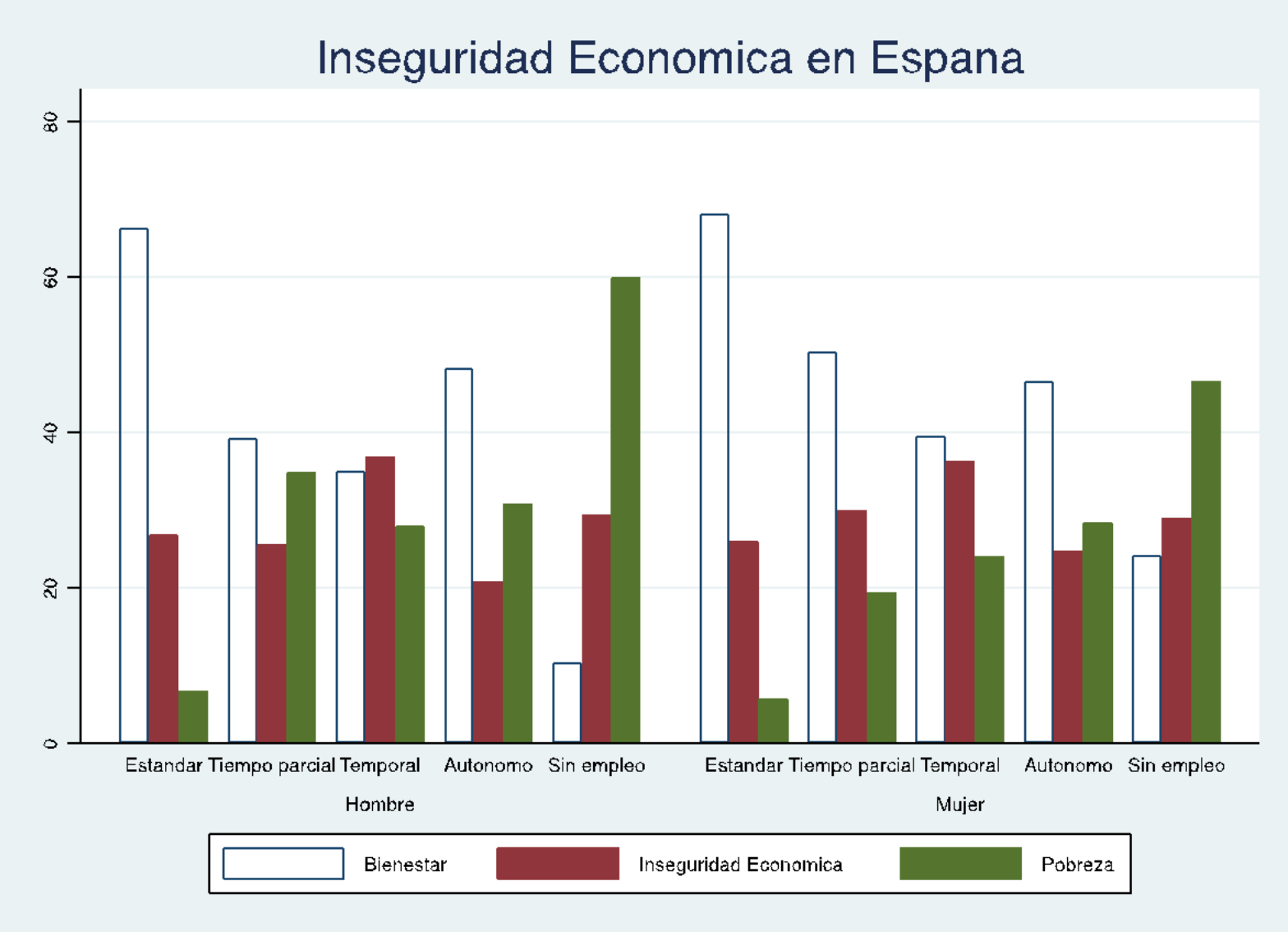

3E/ La inseguretat econòmica entre dones d'Espanya

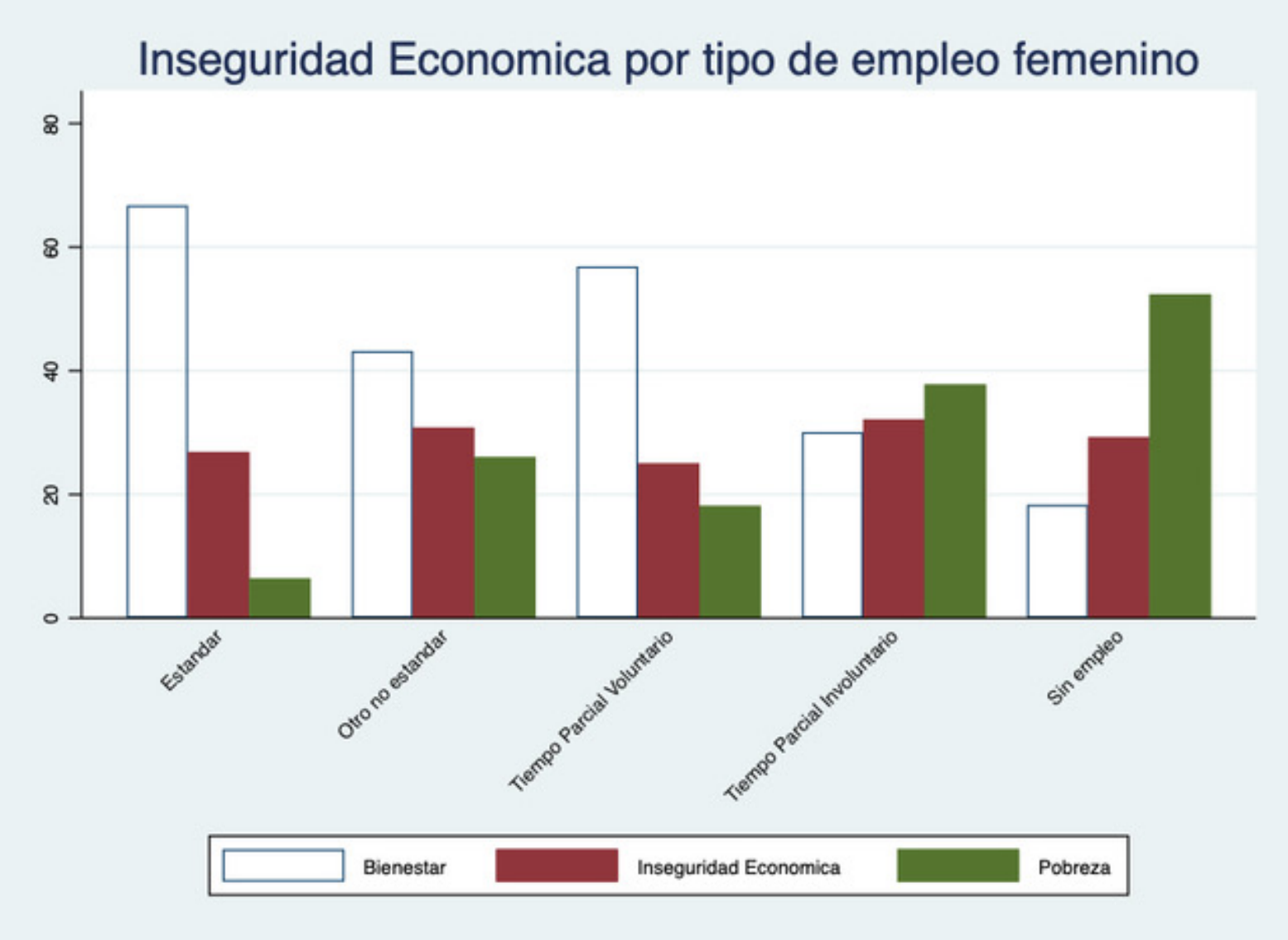

Conclusions

Al llarg d'aquest mòdul didàctic hem après moltes coses:

1. El treball no estàndard és una conseqüència de la transformació postindustrial de la nostra societat.

2. El treball no estàndard posa en risc les persones perquè el sistema de benestar no està pensat per a persones que viuen una inseguretat econòmica, sinó per a aquelles que són excloses del mercat laboral o que estan en condició de pobresa.

3. Les dones són les que més treballen de forma no estàndard perquè són les que sovint s'encarreguen del treball no remunerat de cura i domèstic.

4. Les dones -sobretot si viuen soles- són les que pateixen major risc de no aconseguir un estatus de benestar. Això és així a tots els països d'Europa.

5. La relació entre la seva condició de risc i la seva participació laboral és molt clara: qui no participa del mercat laboral són les més vulnerables, però també les que tenen un contracte no estàndard. En condició d'ocupació, les que són més insegures són les que tenen un contracte a temps parcial de manera involuntària.

Activitat final de mòdul.

La diferència de gènere davant la inseguretat econòmica

Escriu un breu assaig (extensió a decidir pel docent) sobre inseguretat econòmica i gènere, resumint què has après durant el mòdul. Els assajos seran valorats pel professorat com a tancament del curs i servirà d'instrument d'avaluació, juntament amb la participació activa als debats i les activitats a casa.

L'assaig ha de donar resposta a aquestes preguntes:

- Què és la inseguretat econòmica i per què és important estudiar-la en la societat contemporània?
- Quina és la relació entre treball no estàndard i inseguretat econòmica?
- Podem argumentar que les dones tenen un major risc de patir inseguretat econòmica?

Competències adquirides al llarg de les activitats de la sessió 3

- Interpretar correctament gràfics i dades, comparant diferents grups socials (per país, per tipus de família, per gènere)
- Escriure un assaig o reflexió final.